

**TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ BİREYLERİN
MESLEKİ EĞİTİMİ VE İSTİHDAMI:
TOPLUMLA SOSYAL HİZMET SAHA ÖRNEĞİ**

**Sema BUZ¹
Büşra USLU²**

ÖZ

Sosyal hizmet, birey, grup ve toplulukların refahını arttırmak ve sosyal adaleti ilerletmek için çaba gösteren bir disiplin ve meslektir. Destekleyici, koruyucu, önleyici, tedavi edici ve geliştirici işlevleri bulunan sosyal hizmet birey, grup ve toplumların iyilik hallerinin mümkün olan en yüksek düzeye gelmesi için temel değerler çerçevesinde çalışır. Bu makalede, sosyal hizmet disiplini açısından göç eden Suriyeli bireylerin mesleki eğitimleri ve istihdamları yasal ve sosyal boyutları ile ele alınmıştır. Göç edenler açısından mesleki eğitim ve istihdam olanaklarına ilişkin güncel durum ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, İzmir ilinde gerçekleştirilen Suriyeli bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamı konulu bir proje sosyal hizmet saha örneği boyutu olması nedeniyle ele alınmıştır. Bu proje toplumla sosyal hizmet perspektifinde ele alınmış, proje süreci ve sonuçlarına yer verilmiş ve projeye toplum incelemesi, toplumla ilişkiler, planlama, örgütlenme, eşgüdüm ve eğitim başlıkları çerçevesinde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Toplumla sosyal hizmet, Suriyeliler, güçlendirme, mesleki eğitim, istihdam

**THE VOCATIONAL TRAINING AND EMPLOYMENT OF SYRIANS
UNDER TEMPORARY PROTECTION IN TURKEY:
A CASE OF COMMUNITY SOCIAL WORK PRACTICE**

ABSTRACT

Social work is a profession and an academic discipline regarding the welfare for the individuals, groups and communities and the improvement of social justice. Social work with its qualities of being preventive, protective, empowering, rehabilitative and supportive operates within the framework of certain core values in order for individuals, groups and communities to access possibly the highest level of wellbeing. The subject of this paper is the vocational training

¹Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset uygulama ve Arş. Merkezi, mail: emabuz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8326-3732

² Proje Uzmanı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, mail: busraodtu@gmail.com

and employment of the Syrians with respect to social work discipline with its legal and social aspects besides the current situation in the context of migration. Moreover, a project of vocational training and employment of the Syrian individuals residing in Izmir, Turkey has been described as a case of community social work practice. Finally, the course of the project and its outcomes have been subjected to an in-depth analysis under the headings of social analysis, social relations, planning, organizing, co-operating, and education.

Keywords: Social work with communities, Syrians, empowerment, vocational training, employment

Giriş

Mesleki eğitim belli bir iş veya yeteneğin edinilmesi için bireye gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması süreci olarak tanımlanmaktadır. Geçmişte mesleki eğitim, belli meslekler ile sınırlı iken günümüzde bilgi teknolojilerinin giderek önem kazanması, hızla gelişen teknoloji ve küreselleşmenin de etkisiyle mesleki eğitimin alanı da genişlemiştir. Mesleki eğitim ile bireylere belli bir mesleğin temel bilgi ve becerilerini kazandırarak ve belirli teknolojilerin kullanımını öğretmek, bireylerin iş hayatına hazırlanması, becerilerini geliştirmesi ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmiştir. Genel anlamda kullanılan mesleki ve teknik eğitim ise “bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, kişisel, sosyal ve ekonomik yönleriyle dengeli bir biçimde geliştirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Alkan ve diğerleri, 2001).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bireylerin bilgi, beceri ve yetkinliklerini artırmanın yanında işgücü piyasasında aktif rol almalarını sağlamak adına mesleki ve teknik eğitimin önemi ön plana çıkmıştır. Nitelikli insan gücü yetiştirmede eğitimin önemli rolü olduğundan nitelikli insan ve güçlü toplum hedefinde insan odaklı kalkınmanın sağlanması için planlanmış bir mesleki ve teknik eğitimin sağlanması başlıca önceliklerdendir (Kalkınma Bakanlığı³, 2014).

Türkiye’de çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda, yükseköğretim kurumlarında ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemek amacı ile Yükseköğretim Kurulu ve

³ 9 Temmuz 2018 tarihli ve 30473 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Bakanlık kapatılarak “Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı” olarak yeniden düzenlenmiştir.

Mesleki Eğitim Kurulu’nun belirlediği mesleklerde, kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve iş yerleri ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi kapsayacak nitelikte “Mesleki Eğitim Kanunu” (1986) çıkarılmıştır. Bu kanuna göre, mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin; planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak üzere Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Mesleki Eğitim Kurulu olması gerekmekte ve bu kurulda her bakanlıktan müsteşar yardımcısı, Esnaf Sanatkarlar Odaları Birliği, işçi sendikalarından temsilcilerin bulunması öngörülmektedir.

Ekonomik kalkınma ile insan sermayesine eğitim yolu ile yatırım yapılması arasında bir ilişkiden söz edilmektedir (Wolfbein, 1967). Günümüzde küresel ekonomilerin en büyük problemlerinden biri haline gelen krizler ve kriz sonucu oluşan istihdam azalmasının önüne geçilebilmesinde mesleki ve teknik eğitim önemli bir araç haline gelmiştir. Kriz dönemlerinde eğitime dönüş eğiliminin artmasının yanında ekonominin gereklilikleri çerçevesinde yok olan mesleklerle birlikte yeni mesleklerin ortaya çıkması dinamik bir mesleki eğitim sistemine olan gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Bireylere temel becerilerin kazandırılması ile istihdam edilebilirliklerinin artırılması önemli hale gelmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Bununla birlikte, Kalkınma Bakanlığı’nca 2023 yılı nüfus projeksiyonlarında kriz meselesi sadece ekonomik boyutu ile ele alınmış ve göç olayları nedeniyle yalnızca bazı bölgelerde yerel derslik ve okul ihtiyacı ortaya çıkacağı tahmin edilmiştir. Oysaki göç olgusu irdelenirken mesele yalnızca ekonomik yönden değil, sosyal, kültürel, siyasal boyutları ve nüfus, güvenlik, kalkınma, sağlık, eğitim ve istihdamla ilişkili tarafları da ele alınmalıdır (Akan ve Arslan, 2008). Bunun yanında, 2014-2018 dönemini kapsayan 10. Kalkınma Planı Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu’nda da, Suriye iç savaşı sonrası büyük göç dalgasına sebep olan insani krizden bahsedilmemiş ve 2023 projeksiyonlarında bu konu ele alınmamıştır. Dolayısıyla Suriyeliler başta olmak üzere geçici ve uluslararası koruma statü sahiplerinin mesleki eğitim ve istihdamı öncelikli olarak ele alınması gereken bir konudur.

Suriye’den Türkiye’ye Göç

2011’de Suriye Arap Cumhuriyeti’nde başlayan çatışmalar Türkiye’yi önemli bir göç hareketi ile karşı karşıya bırakmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2019 Şubat ayı verilerine

göre çatışmadan etkilenen Suriyelilerin 3 635 841'i Türkiye'de geçici koruma statüsü altında yaşamaktadır.

1923-2005 arası dönemde Türkiye'ye yaklaşık 1.7 milyon göçmen gelmiştir (Yıldız, 2018). Bu sayı Suriye'den gelen kitlesel göç ile karşılaştırıldığında Türkiye'ye son sekiz yılda gelen Suriyeli sayısının Cumhuriyet tarihi boyunca gelen diğer uyruklu tüm göçmenlerin iki katını geçmiş bulunduğunu göstermektedir.

Bu durum hakkında, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 91. maddesinde, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabileceği ifade edilmiştir. Aynı maddeye dayanarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 2011'den bugüne Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar bile geçici koruma kapsamına alınmaktadır. Bu statü altındaki Suriyeli bireylere verilen başlıca hizmetler; barınma, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, istihdama erişim olanakları, psikososyal destek ve sosyal uyum hizmetleridir (mülga Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı⁴, 2016).

Suriyelilere sağlanacak hizmetler Geçici Koruma Yönetmeliği'nde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmeliğe konu olan bireylerin çalışma hakları da "iş piyasasına erişim hizmetleri" başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre; geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir. Geçici koruma kimliğine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenen sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışmak için başvurabilir. Türkiye'de yabancıların (bunlara geçici koruma statüsü olan Suriyeliler de dâhil olmak üzere), bazı meslek ve görevleri yapmaları yasa gereği mümkün değildir. Türkiye'deki yabancılar dış hekimliği, hastabakıcılık, ebelik, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel ya da kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi, kara suları dâhilinde dalgıçlık, kaptanlık, kılavuzluk ve sair meslekler ve gümrük müşavirliği gibi iş ve meslekleri yapmamaktadır (Kaygısız, 2017).

⁴ 9 Temmuz 2018 tarihli ve 30473 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Bakanlık ismi "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak yeniden düzenlenmiştir.

Ayrıca, Geçici Koruma Yönetmeliği’nde geçici koruma amacıyla Türkiye’ye gelen yabancıların, kanunlara ve idari gerekliliklere uymakla yükümlü olduğu; aksine hareket edenler hakkında genel hükümlere göre gerekli adli işlemler ile idari yaptırımların uygulanacağı ifade edilmiştir (Md.33).

Suriyelilerin çalışma haklarını ayrıntılı olarak düzenleyen bir yönetmelik olan, “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ise 15 Ocak 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe göre geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışamaz veya çalıştırılmaz (Md.4). Aynı yönetmelikte, çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na başvurulması gerektiği ifade edilmiş ve çalışma izni başvurusu konusunda “bağımlı çalışacak yabancılar” ile “bağımsız çalışacak yabancılar” arasında bir ayırım yapılmıştır (Md. 5).

Bağımlı çalışacak yabancılar açısından çalışma izni başvurusunu, geçici korunan yabancıyı çalıştıracak olan işverenin yapması gerektiği belirtilirken, işverenin başvuru yapma süreci de yönetmelikte düzenlenmiştir. Bu süreç, pratikte Suriyeli geçici koruma altındaki bireyi istihdam etmek isteyen işverenin başvurusu ile başlar. İşveren, en az 6 aydır geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyeli çalışanı ile sözleşme imzalar ve e-devlet kapısı üzerinden çalışanı için başvuru sürecini başlatır. Çalışanın bir fotoğrafı ve iş sözleşmesini sisteme yükleyerek ve çalışma izin harcını ödeyerek başvurusunu tamamlar. Bu başvuru sürecinin sonunda çalışma izninin onaylanması durumunda Suriyeli çalışanın işe girişini Sosyal Güvenlik Kurumu’na bildirir. Buna ek olarak, geçici koruma sona erdiğinde –ki buna Bakanlar Kurulu karar verir- bu kapsamda verilen çalışma izni sona erer ve çalışma izni ikamet izni yerine geçmez.

Bununla birlikte bağımsız çalışma izni başvurusunu geçici koruma altındaki Suriyelilerin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na yapması gerekmektedir. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma altındaki bireyler için çalışma izni almak gerekli değildir. Bireyler sadece çalışmakta olduklarını yaşadıkları ilin valiliğe bildirmelidirler.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin iş piyasasına erişimi konusunda istihdam kotası söz konusudur ve Yönetmelikteki düzenlemeler sayısal anlamda nettir. Buna göre, geçici koruma sağlananların sayısı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının % 10’unu geçemez ve eğer bir işyerinde toplam çalışan sayısı 10’dan az ise, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilebilir. Fakat buna

istisna olabilecek bir durum vardır. Çalışma izni başvurusu tarihinden önceki bir aylık süre içerisinde yabancıların çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunamamış olduğu belgelendirilebilirse istihdam kotası uygulanmayabilir (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Göç ve Uyum Alt Komisyonu Başkanı Atay Uslu, geçici koruma sağlanan 19 bin 578 Suriyeli'ye çalışma izni verildiğini ifade etmiştir (Anadolu Ajansı, 2018). Görüldüğü üzere, daha önce belirtilen Türkiye'de geçici koruma altındaki kişilerin sayısı -ki bunların % 51,9'u 18-59 yaş arasındadır (BMMYK, 2017)- ile hâlihazırda çalışma izni alan kişi sayısı arasında bir uçurum söz konusudur.

Bu durum, Suriyeli yetişkinlerin ya kayıtsız istihdama dâhil olduklarını ya da istihdam olanaklarına erişiminin olmadıklarının göstergesidir. Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin ve Şanlıurfa'da yapılan Mülteci Hayatlar Monitörü adlı araştırmaya göre 650, 000 Suriyeli kayıtsız istihdamdadır (İNGEV ve Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, 2017). Her iki halde de, bu durum sosyal bir problem olarak algılanmalı ve gerekli sosyal hizmet müdahale planları hazırlanarak toplum ile çalışılmalıdır.

Suriyeli bireylerin çalışma hakları konusunda bilgileri eksik olduğu gibi, işverenlerin de istihdam konusundaki farkındalıkları ve bilgileri sınırlıdır. Bunun yanında, ILO Türkiye Ofisi tarafından 13.06.2016 tarihinde düzenlenen "Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı"nda istidama erişimde aşağıdaki sorunlardan bahsedilmiştir:

- Suriyelilerin diplomalarının denklik sorununun çözülmemesi,
- Suriyelilerin banka hesabı açmada sorun yaşamaları,
- Çalışma izinlerinin alınması için işverenlerin yukarıda da bahsi geçen çalışma izni harcını ödemelerinin gerekliliği (Kaygısız, 2017)

Bu sorunlar, iş bulma hizmetleri ve çalışma hakları konusunda bilgileri sınırlı olan Suriyeli bireylerin daha çok kendi çabaları ile düşük ücretli ve kayıt dışı işlerde çalışmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim bu kayıt dışılık hali ise insan onuru ile bağdaşmayan işler yapmalarına ve yaşam kalitelerinin düşüklüğüne yol açmaktadır. Bu doğrultuda ideal olan ve "tüm bireyler için özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında insan onuruna yakışan üretken iş" yani insana yakışır iş imkanlarının (ILO, 1999) sağlanması ve insana yakışır işin dört temel unsuru olan, "istihdam, sosyal güvenlik, çalışma yaşamına ilişkin temel

haklar ve sosyal diyalog” (Işığışık, 2005) unsurlarının da Suriyelilerin kayıt dışı istihdamı ile hayata geçmediği görülmektedir.

Kayıt dışılık göç ve istihdam konusundaki en ciddi sorundur. Suriyeliler bugüne kadar yerel halk için ciddi bir rekabet ortaya çıkarmamış ve yaygın iş kayıplarına neden olmamışlardır. Bunun nedeni, çok düşük ücretlerde ve Türklerin koşulları ve prestiji itibari ile ilgi duymadığı alanlarda çalışmayı kabullenmeleridir (Erdoğan, 2017). Bu durumda insana yakışır iş imkanlarına erişim konusunda kişilerin bahsi geçen mesleklere mecbur bırakılmaları da çalışma yaşamına ilişkin temel haklara aykırıdır.

Toplumla Sosyal Hizmet

Toplumla çalışma, temelde toplumun bütünleşmesi ve toplum katılımı esasına dayalıdır. Toplumun ihtiyaçlarının karşılanması ve barınma, sağlık, eğitim ve toplum kalkınması gibi alanlardaki eksikliklerin giderilmesinde, toplumla çalışma işlevsel bir sosyal hizmet yöntemidir. Sosyal hizmet uzmanı, toplumla çalışmada bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inanır (Koçyıldırım, 1992). Sosyal hizmet mesleği toplumun her kesiminin hayat standardını yakaladığı, istihdam, sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim gibi bir takım refah göstergelerinin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınması sonucu sosyal alanda sağlanan denge durumunu yakalamayı amaç edinir. Bu açıdan aşağıda bir örnek olarak Suriyeli bireylerin eğitim yolu ile güçlendirilmesi amacı ile uygulanmış Mesleki Eğitim ve İstihdam Projesi’nden (MEİP) bahsedilmektedir.

Yaklaşık 4 milyon nüfuslu İzmir ilinde geçici koruma kapsamında kayıtlı bulunan 143322 Suriyeli birey bulunmaktadır (T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). İzmir’den Ege Denizi’ni aşır Avrupa’ ya gitme umudu ile insan kaçakçılarının istismarına uğrayan bireylerin varlığı, ulusal ve uluslararası medya ve topluma yansıyan göçmenlerin durumları ve Suriyelilerin eğitim yolu ile güçlendirilmesi MEİP’in tasarlanmasına ve uygulanmasına yol açmıştır.

Bu projenin temel amaçlarından biri İzmir’de ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin mesleki eğitim yolu ile istihdam olanaklarına ulaştırılarak sosyal işlevsellik kazanmaları, güçlendirilmeleri ve toplumla uyumlarının sağlanmasıdır. MEİP yoksullukla mücadele kapsamında koruyucu/önleyici bir işleve sahip olup, sosyal hizmet disiplininin toplumla çalışma esasları dikkate alınarak 2016 yılının Ekim ayında başlatılıp 2017 yılının Aralık ayında sonlandırılmıştır.

Koçyıldırım' a (1992) göre, toplumla çalışma; toplum organizasyonu ve toplum kalkınması uygulamaları ile aynı esaslara sahiptir ve müracaatçının katılımına dayalı bir biçimde olması kaydı ile toplum ile çalışmada şu faaliyetlere ağırlık verilmesi gerekir: toplum incelemesi, toplumla ilişkiler, planlama, örgütlenme, eşgüdüm ve eğitim.

Yukarıda bahsedilen Suriyeli bireylerin mesleki eğitim ve istihdamı konulu projenin (MEİP) toplumla sosyal hizmet ilkeleri ile irdelenmesi yerinde olacaktır.

- a. **Toplum İncelemesi:** Bu faaliyet toplumsal gelişme amacı ile toplumun her yönü ile kapsamlı olarak araştırılması ve problemin tanımlanması için yapılmaktadır. İhtiyaçların haritalandırılması ve belirlenmesi bu faaliyet kapsamındadır. Bu bağlamda, MEİP tasarlanmadan önce, İzmir Valiliği, İzmir İl Göç İdaresi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Karabağlar ve Konak Belediyeleri gibi Suriyelilerin ağırlıklı ikamet ettikleri bölgelerdeki yerel yönetimler ile görüşülmüş ve mevcut durum ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra, İzmir'de operasyonel olarak aktif bulunan UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu), BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) ve IOM (Uluslararası Göç Örgütü) ile görüşmeler yapılmış hâlihazırda sunulan hizmetler hem eksiklikleri anlamak hem de tekrarlardan kaçınmak amacı ile tartışılmıştır. Buna ek olarak, Türk Kızılayı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) gibi aktif ulusal sivil toplum örgütleri ile görüşülmüş ve yararlanıcıların gereksinimleri tartışılmıştır. Dolayısıyla Suriyelilere hizmet sunan kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlardan hizmetler ve karşılanmayan gereksinimler hakkında veri elde edilmiştir.
- b. **Toplumla İlişkiler:** Toplumu tanıma, hizmetleri tanıtmaya, katılım bilincini ve farkındalığı artırma, toplumun belli konulara olan tepkilerini yönetim birimlerine aktarma gibi faaliyetleri kapsar. Bu bağlamda, MEİP kapsamında, göç ile gelen Suriyeli toplum, göç bağlamında çalışan profesyoneller ve İzmir'de ikamet eden yerel toplum ile odak grup çalışmaları yürütülmüştür. Bu odak grup çalışmaları proje kapsamında hizmetlerden yararlanan ve gönüllülük ilkesi ile çalışmalara katılan kişilerle yapılmıştır.

Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde, dil bariyerinden kaynaklı olarak topluma uyum sürecinde zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Suriyeli bireyler, dil bilmemeleri sebebi ile hizmetlere erişim konusunda mağdur edildiklerini düşünmektedir. Örneğin, acil durumlarda hastanelerden birincil basamak sağlık hizmeti almaya çalışırken tercümanlık hizmetlerinin yüksek maliyeti nedeniyle

tercüman olarak Türkçe bilen Suriyeliler ya da Arapça bilen Türklerden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Bunun yanı sıra, Suriyeliler ile yakın teması olan benzer mahallelerde yaşayan İzmirli vatandaşlar ise, hâlihazırda sınırlı olan eğitim, istihdam, sosyal yardımlar vb. sosyal kaynaklar ve hizmetler açısından Suriyelilerin rekabet yarattığı görüşüne sahiptir. Ayrıca, yerel halk, doğru olmamasına rağmen hükümetin Suriyeli bireylere asgari ücretten çok daha fazla aylık maddi yardım yaptığına inanmaktadır.

Bu bağlamda kamu kurum/kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller ise iki toplumda da farkındalık yaratmak, Suriyelilerin sunulan hizmetlere ulaşmasına yardımcı olmak, yerel halk ile uyum çalışmaları yapmak gibi görevleri yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Bu profesyonellerin bu bağlamda kayda değer tepkisi, benzer sosyal sorunlara sahip bireylere farklı muamele etmek zorunda kalmalarıdır. Örnek olarak, profesyoneller aynı mahallede ev ziyareti yaptıkları Suriyeli aileye verilen aynı yardımı, yan komşusu olan T.C. vatandaşı ailelere verememe konusunda tepkilerini dile getirmişler ve bu gibi benzer konularda hukuksal statü, proje yararlanıcısı hedef kitle vb. gibi sebeplerden zaman zaman etik çelişkiler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, her iki toplumda da bulunan dezavantajlı grupların güçlendirilmelerinin yanısıra toplumsal uyum süreçlerinin desteklenmesi için gerekli olan çabayı göstererek bu etik çelişkiyi aşmaya çalışmak gerekmektedir.

Görüldüğü üzere, toplumla ilişkiler çerçevesinde sosyal soruna doğrudan ya da dolaylı teması bulunan her grup ile ilişki kurma; hizmetlerin tanıtılması, farkındalığın yaratılması, uyuma katkıda bulunulması, tepkilerin ölçülmesi ve yönetilmesi açısından elzemdir ve tasarlanacak sosyal hizmet uygulamalarında göz önünde tutulması gerekir.

- c. **Planlama:** İnceleme aşamasında belirlenen sorunlara en uygun çözümler için kaynaklar ve ihtiyaçlar arasındaki dengeyi kurma anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, MEİP kapsamında toplumun ihtiyaçları göz önüne alınarak dil dersleri ve mesleki eğitimin en önemli güçlendirme noktaları olduğu ve projenin bu odaklar üzerinden ilerlemesi öngörülmüştür.

Eğitim ve İstihdam konuları, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın otoritesi ve koordinasyonu altında olduğundan, planlama Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yetişkin eğitimi ve yaygın eğitim faaliyetlerinden sorumlu Hayat Boyu Öğrenme Genel

Müdürlüğü ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmadan sorumlu kurum olan İŞKUR Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir.

Bu kapsamda, İzmir yerelinde İzmir İŞKUR İl Müdürlüğü ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşmeler yapılmış ve MEİP özelinde işbirliği konusu konuşulmuş ve proje kapsamında sorumluluklar paylaşılmıştır. Bu kapsamda mesleki eğitim faaliyetlerinin gerçekleşeceği okulların bulunduğu ilgili taşra teşkilatları ile protokol imzalanmış ve müracaatçıların eğitim boyunca ihtiyaçları temel alınarak iş bölümü resmi hale getirilmiştir.

Planlama aşamasında müracaatçıların, günlük cep harçlıkları, iş kazası sigortaları, tercüme hizmetleri, eğitim kapsamında kullanacakları kumaş, deri, tahta, kağıt vb. malzemeler, başarılı müracaatçıların sertifikalandırılması ve istihdam olanaklarına erişimi bahsi geçen protokole konu olmuştur.

- d. Örgütlenme:** Toplumda var olan bütün aktörlerin, (kamu kurum ve kuruluşları, dernekler, yerel yönetimler, meslek odaları vb.) organize edilmesi ve katılımlarının sağlanması olarak tanımlanabilir. Bu anlamda, MEİP kapsamında, yukarıda bahsi geçen kamu kuruluşları, esnaf ve sanatkârlar odaları birliği, ticaret odası, sanayi odası, büyük firmalar gibi mesleki eğitim ve istihdam alanında önemli rolleri bulunan ve projenin müracaatçılarının istihdam olanaklarına erişimini kolaylaştıracak kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Belli odalar iş garantisi konusunda üye esnafı ve/veya sanatkârları bilgilendirmiştir. Mesleki eğitim alan müracaatçılarla potansiyel işverenler bir araya getirilmiş ve tanıştırılmıştır. Bu kapsamda, istihdam konusunda savunuculuğun dışında, protokol ile sabitlenmemesine karşın işverenlere yasada geçen çalışma izin prosedürleri ile ilgili danışmanlık hizmeti de sunulmuştur.

Örgütlenme belirli bir işbirliğinden katılımları ile kazanacakları potansiyel faydaların aktörlere sunulmasını da içerir. Sosyal hizmet uzmanları, bu bağlamda toplumsal kalkınmayı amaçlarken kalkınmanın katılımcılara yönelik faydalarının analizini yapmak ve bunu gerekli aktörlere sunmaktan da sorumludur. Bu yüzden bu proje kapsamında toplumsal bağlamda projeye katkı sunacak paydaşların da yararlanacağı noktalar tespit edilip ortaya konmuştur. Örneğin, İŞKUR İzmir İl Müdürlüğü ile görüşmelerde bu türden toplumla çalışma örneklerinin kayıtsız istihdamı ortadan kaldırmada önemli rolünün olduğu konuşulmuştur. Bunun dışında uzun süreli çalışan bulmada sıkıntı yaşadıklarını ifade eden işverenler ile yapılan görüşmelerde müracaatçıların uzun süreli çalışma niyetlerinin olduğu

ve bunları kendileri ile yapacakları mülakatlarda da teyit edebilecekleri beyan edilmiştir. Ayrıca işverenleri özendirmek adına, BMMYK’nın müracaatçıların kayıtlı istihdama katılmaları için gerekli olan çalışma izin harcını da karşıladığı bilgisi verilmiş ve proje kapsamında işverenler ile BMMYK yetkilileri de bir araya getirilmiştir.

- e. **Eşgüdüm:** Bahsi geçen tüm aktörlerin sorunların çözümünde bir arada karar alma ve hareket etmesi amacı ile işbirliği ve iş bölümü yapması eşgüdüm olarak adlandırılır. Bu bağlamda yukarıda da bahsedildiği gibi toplumla çalışmanın esaslarından olan ihtiyaç haritalandırılmasından, toplumla sosyal hizmet müdahale planının tasarlanması, uygulanması ve sonuçlandırılmasına kadar olan süreçte ilgili bütün aktörlerin her aşamada aktif olarak sürece dâhil olması gerekmektedir.

Bu anlamda ilgili paydaşlardan sık sık geri bildirim alınmalı ve geribildirim verilmelidir. Bu durum, sürecin izlenmesi ve katılımçılar tarafından değerlendirilmesini öngörür ve gerekli görülen değişiklikler müracaatçının yüksek yararı için yapılabilir. Bu toplumla çalışma faaliyeti esasında, kilit nokta hiçbir aktörün göz ardı edilmemesi ve gerektiğinde bilgilendirilmesi ve geri bildirim alınmasıdır. Dolayısıyla süreç iyi bir şekilde yönetilmeli ve düzenli değerlendirmelerin çıktıklarına göre gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

- f. **Eğitim:** Toplumsal gelişme için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasına ilişkin bütün faaliyetler eğitim kapsamında yer alır. Eğitim kavramsal olarak belli davranışların istendik davranışlara dönüşmesi olarak görülür. Projenin müracaatçıları aynı zamanda mesleki eğitim öğrencileridir.

Müracaatçılar mesleki eğitim alarak hem teorik hem de uygulamalı beceriler edinmiş ve bu becerileri bir mesleğin icra edilmesinde kullanma şansı edinmiştir. Böylece projenin başat hedefi olan sosyal ve ekonomik işlevselliklerini kazanarak toplum ile uyum sürecine katkıda bulunulmuştur.

Projenin sonuçları nicel olarak ifade edildiğinde; proje kapsamında 80 Suriyeli yetişkin müracaatçıya; müracaatçıların ilgi alanları ve yetenekleri, İzmir işgücü piyasa ihtiyacı, istihdam olanakları doğrultusunda ve toplumdaki ilgili bütün aktörlerin katılımı ve katkısı ile mesleki eğitim dersleri verilmiş ve istihdam olanakları için savunuculuk faaliyetleri yapılmıştır. Eğitim sonrası başarılı olmaları şartıyla verilen, Milli Eğitim Bakanlığı onaylı yani ulusal boyutta tanınan eğitim sertifikalarını 64 müracaatçı almaya hak kazanmıştır. Bu müracaatçılardan birçoğu kayıtlı istihdama girebilmiş ve mesleki

becerileri ile hem topluma katkıda bulunmuş hem de toplumsal uyum süreci desteklenmiştir.

Proje kapsamında verilen eğitimlere ve istihdam olanaklarına, benzer hassasiyetlere sahip Türk vatandaşı müracaatçıların da katılımı sosyal uyumu pekiştirmesi bakımından talep edilmiş olmasına rağmen, mesleki eğitim esnasında Türkiye İş Kurumu tarafından verilen günlük cep harçlığı, Suriyeliler için farklı bir fondan sağlandığından bu talep kabul görmemiştir. Bu durumun son zamanlarda gerçekleştirilen mesleki eğitim projelerinde değiştiği, Türk vatandaşı ve Suriyeli bireylerin birlikte eğitim gördüğü gözlemlenmektedir.

Sonuç

Toplumla sosyal hizmet temelde toplumun bütünleşmesi ve toplum katılımı esasına dayalı olarak toplumun ihtiyaçlarının karşılanması ve barınma, sağlık, eğitim ve toplum kalkınması gibi alanlardaki eksikliklerin giderilmesinde işlevsel olan bir sosyal hizmet yöntemidir. Yerel toplumların güçlenmesi ve inisiyatif alması hedeflenir. Göç, toplumda çeşitli dönüşümlere yol açan dinamik bir olgudur ve göç alanında toplumla çalışma ilkelerine göre yapılandırılan toplumla sosyal hizmet örnekleri oldukça işlevsel olma potansiyeline sahiptir.

Bu bağlamda, makro düzeyde sosyal hizmet müdahaleleri göçmenlerin; eğitim, sağlık ve istihdam gibi alanlarda karşılanamayan ihtiyaçlarının belirlenmesi için araştırma yapma, söz konusu müracaatçıları ilgilendiren uygulama ve politikaların oluşturulmasına katkıda bulunma ve toplum ile çalışma yapma gibi çok önemli fonksiyonlara sahiptir. Hem göç eden hem de göç alan toplumlarla toplumsal kalkınmanın yanında sosyal uyumu da amaç edinerek çalışmak, şüphesiz nitelikli ve planlı toplumla sosyal hizmet müdahaleleri gerektirmektedir. Bahsi geçen İzmir MEİP saha örneği, toplumla sosyal hizmet bağlamında iyi bir örnek olarak bu yazıda ele alınmış ve belli bir sosyal problemin çok yönlü analizi, uygulaması ve sonuçları paylaşılmıştır.

Mesleki eğitimin planlı yaygınlaştırılmasının yanında sosyal ve ekonomik refahı destekleyen, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları ölçüsünde hizmet almasına olanak tanıyan, esnek ve şeffaf sosyal hizmet uygulamaları tasarlanmalıdır. Müracaatçıların eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması ve kamu hizmetlerine erişimde engellerin ortadan kaldırılması, insan onuruna yakışan yaşam koşullarının geliştirilmesi, politika yapma ve uygulama süreçlerini güçlendirmesi açısından bu tür uygulamalar önemlidir.

Sonuç olarak yaklaşık 8 yıldır Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan kriz, başından beri Türkiye Cumhuriyeti’ni de etkilemiştir. İlk etapta ve hala “geçici” olarak değerlendirilen bu meseleye istihdam piyasasına erişim gibi uzun erimli çözümler getirilmeye çalışılmaktadır. Oysaki göç olaylarında 2-3 yıllık eşik dahi büyük önem taşır ve bireylerin özellikle güvenli ortamları tercih ettikleri ve bu ortamda kalmaya daha sıcak baktıkları görülmektedir (Erdoğan, 2018).

Avrupa ülkelerine 1960’larda konuk işçi olarak giden ve geri dönecekleri düşünülen Türklerin bugün dünyanın en büyük ilk 10 göçmen grubunu oluşturmaları ya da 1990’larda terör sebebi ile ülkenin doğu ve güneydoğusunda boşaltılan köylerden göç edenlerin geri dönüşe yönelik teşviklere rağmen çok azının dönmesi örnekleri (Erdoğan 2018) göç edenlerin kalıcılık eğilimini göstermektedir. Tıpkı bu örneklerde olduğu gibi, Suriyelilerin Türkiye’deki varlıklarının geçici olmaktan çıkıp kalıcı hale geldiği göz önünde tutularak, hukuki statülerinde değişiklik yapılması gerekmektedir. Bunun yanısıra barınma, eğitim, sağlık, istihdam politikaları göç eden kişilerin gereksinimleri doğrultusunda yeniden ele alınmalı ve konuya ilişkin düzenlemelerde insan hakları ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi temel ölçüt olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (mülga) (2016). Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu. Ankara.
- Akan, Y., & Arslan, İ. (2008). Türkiye Üzerine Bir Uygulama Göç Ekonomisi. Ankara: Baran Matbaacılık.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin S. İ. (2001). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Anadolu Ajansı (2018). Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımı. Erişim Adresi: <http://www.memleket.com.tr/suriyelilerin-ismucu-piyasasina-katilimi-1356179h.htm>
- BMMYK (2017). Inter-agency Information Sharing Portal. Erişim Adresi: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- Erdoğan, M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2017). Suriyeliler Barometresi, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi Yönetici Özeti. Erişim Adresi:

-
- <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2017/12/sb-2107-yc3b6netici-c3b6zeti-06122017.pdf>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). 'Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. Erişim Adresi: <http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma-saglanan-yabancilarin-calisma-izinlerine-dair-yonetmelik> 333 336 10157 icerik
- ILO (1999). Decent Work, International Labour Conference, 87th Seesion 1999, Report of the Director General, Geneva
- Işığçok, Ö. (2005). 21. Yüzyılda İstihdam ve İnsana Yakışır İş. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- İNGEV ve Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (2017). Mülteci Hayatlar Monitörü. Erişim Adresi: <https://www.ipsos.com/tr-tr/multeci-hayatlar-monitoru-yayinda>
- Kalkınma Bakanlığı (mülga) (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu. Ankara.
- Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri. Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Yayınları: İstanbul.
- Koçıldırım, Ş.(1992) Toplumsal Hizmetlerde Halk Katılımı. Ankara.
- Kut, S. (1988) Sosyal Hizmet Mesleği Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri. Ankara.
- Resmi Gazete (2014). Sayı: 29153. Geçici Koruma Yönetmeliği. Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>
- Resmi Gazete (1986). Sayı: 19139. Mesleki Eğitim Kanunu. Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3308.pdf>
- T.C.İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019, March 10). Geçici Koruma. Erişim Adresi: <http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma> 363 378 4713 icerik
- Wolfbein, S. L. (1967). Education and Training for Full Employment. London: Columbia University Press.
- Yıldız, İ. (2018). Türkiye'ye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası. Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.